

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

ZEW/500/35/2011/ZA

Warszawa, 20 lipca 2011 roku

**Pani
Katarzyna Hall
Minister Edukacji Narodowej**

Szanowna Pani Minister,

z pozyskanych przeze mnie informacji wynika, iż z roku na rok zmniejsza się zainteresowanie uczniów aktywnością ruchową na zajęciach wychowania fizycznego. Stan taki wpływa bardzo niekorzystnie na rozwój fizyczny dzieci, o czym świadczy chociażby liczba uczniów z wadami postawy. Ma też negatywny wpływ na kształtowanie zdrowego stylu życia i zdobywania cennej umiejętności rozładowywania stresu poprzez wysiłek fizyczny. Niechęć młodych ludzi do uprawiania sportu potwierdzają wyniki kontroli w szkołach, przeprowadzonej w ubiegłym roku przez Najwyższą Izbę Kontroli.

Z raportu wynika, iż zdaniem 33% uczniów szkół podstawowych i 21% gimnazjów lekcje wychowania fizycznego nie są interesujące, a prawie połowa uczniów (45%) uznała, że nauczyciele podczas zajęć nadmiernie preferują gry zespołowe. W 26% szkół powodem takiej sytuacji była niedostateczna infrastruktura sportowa. Jedynie 4% uczniów stwierdziło, że ma możliwość korzystania z bardziej atrakcyjnych form aktywności ruchowej (np. aerobik, pływanie i zabawy sprawnościowe).

Wiedzę na temat problemu wzrastającej niechęci uczniów do lekcji wychowania fizycznego gromadziłem też na podstawie rozmów z uczniami podczas wizyt w szkołach. Dzieci sygnalizowały, iż często unikają zajęć wychowania fizycznego (np. korzystając ze zwolnień lekarskich) ze względu na obawę, że niska ocena z tego przedmiotu wpłynie na obniżenie średniej ocen na świadectwie, a tym samym będzie rzutowała na możliwość dostania się do wymarzonej szkoły, otrzymania świadectwa z wyróżnieniem lub stypendium za dobre wyniki w nauce. Zatem sytuacja ta często dotyczy bardzo dobrych uczniów.

Rozwiązaniem tego problemu powinien być § 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzenia sprawdzianów

i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562 ze zm.), który mówi, że „Przy ustalaniu oceny z wychowania fizycznego należy w szczególności brać pod uwagę wysiłek wkładany przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć”. Niestety, zapis ten rzadko jest realizowany w praktyce. Analizując uregulowania zawarte w szkolnych przedmiotowych systemach oceniania należy zauważyć, że zwykle zawierają one wymagania, jakie musi spełnić uczeń danej klasy, by uzyskać określoną ocenę. Dla wielu nauczycieli wychowania fizycznego podstawą wystawiania oceny wciąż są sprawdziany sprawności ucznia na podstawie tzw. „tabel”. W odczuciu uczniów taki system oceniania prowadzi do dyskryminacji i wystawiania słabszych na pośmiewisko. Ich zdaniem lekcje wychowania fizycznego nie powinny sprowadzać się do sprawdzania umiejętności ucznia jak na matematyce, lecz być zachętą do uprawiania sportu. Do tego trzeba jednak zmienić system oceniania i oceniać nie według wyników, ale właśnie według chęci uczestnictwa w zajęciach. W uregulowaniach w wewnątrzszkolnych systemach oceniania powinno więc znaleźć się wyraźne odniesienie do indywidualnych możliwości ucznia w tym zakresie. Konieczne jest też wskazanie w sposób wymierny (także w odniesieniu do ucznia mniej sprawnego ruchowo), przy jakim wysiłku i wkładzie pracy w wykonywanie zadań, może on uzyskiwać coraz wyższe oceny z tego przedmiotu, łącznie z otrzymaniem tej najwyższej - celującej.

Innym niepokojącym powodem nieuczestniczenia w zajęciach wychowania fizycznego, wskazywanym w napływających do mnie skargach, jest nieodpowiednia postawa nauczycieli wychowania fizycznego wobec uczniów (aż do naruszania nietykalności osobistej włącznie). Taka sytuacja może sugerować niedostateczny nadzór dyrektorów szkół nad pracą tych nauczycieli oraz niedostateczne zrozumienie znaczenia zajęć wychowania fizycznego dla zdrowia uczniów. Ponadto, pragnę zauważyć, iż z raportu Najwyższej Izby Kontroli wynika, że 40% nauczycieli tego przedmiotu w ciągu ostatnich dwóch lat nie wzięło udziału w przedmiotowych formach doskonalenia zawodowego i tyłuż nauczycielom nie stworzono możliwości korzystania ze wsparcia doradcy metodycznego.

W związku z powyższym, na podstawie art. 3 i 11 ust.1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2000r. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.), zwracam się do Pani Minister z prośbą o przeanalizowanie przedstawionego zagadnienia oraz podjęcie takich działań, które przyczyniłyby się do wzrostu aktywności fizycznej uczniów, tak niezmiernie ważnej dla ich zdrowia i właściwego rozwoju.

Z wyrazami szacunku
Marek Piłchucki

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

DKOW-WOKW-AS-043/69/11

Warszawa, 2011-08-12

Pan

Marek Michalak

Rzecznik Praw Dziecka

dotyczy pisma: ZEW/500/35/2011/ZA

Szanowny Panie Rzeczniku!

Jednym z priorytetów rządu jest doskonalenie jakości kształcenia oraz wyrównywanie różnic w poziomie edukacji. Prowadzone w Ministerstwie Edukacji Narodowej zmiany dotyczące prawa oświatowego zmierzają w kierunku poprawy jakości kształcenia.

Nowa podstawa programowa określona *rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17)* kładzie szczególny nacisk na dbałość o sprawność fizyczną oraz zrozumienie związku aktywności fizycznej ze zdrowiem.

Należy zaznaczyć, że dokument uwzględnia postanowienia rezolucji Parlamentu Europejskiego z 13 listopada 2007 r. w sprawie roli sportu w edukacji (2007/2086 (INI), w tym:

- podkreśla w szkolnych programach nauczania znaczenie rozwoju zdrowotnego, a także gwarantuje wychowaniu fizycznemu taki sam status jak innym przedmiotom,
- dostarcza informacji na temat zdrowego trybu życia, aktywności fizycznej i diety skierowanych do dzieci w wieku szkolnym oraz do ich rodziców,
- wspiera interdyscyplinarne badania w dziedzinie sportu i wychowania fizycznego do rozpowszechnienia najlepszych praktyk
- skutecznie wykorzystuje społeczne, kulturowe, zdrowotne oraz edukacyjne funkcje sportu.

Jak stanowi rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego, zadaniem szkoły jest zapewnienie warunków realizacji określonych w podstawie programowej wymagań szczegółowych niezbędnych do:

- 1) uczestniczenia w kulturze fizycznej w okresie nauki szkolnej, a także po jej zakończeniu;
- 2) inicjowania i współorganizowania aktywności fizycznej;
- 3) dokonywania wyboru form aktywności fizycznej przez całe życie;
- 4) kształtowania prozdrowotnego stylu życia oraz dbałości o zdrowie.

Oznacza to, że wychowanie fizyczne powinno wytwarzać nawyk aktywności fizycznej, rozwijając zainteresowania i postawy uczniów oraz przyczyniając się do budowania pozytywnego obrazu własnej osoby jako uczestnika aktywności fizycznej o charakterze rekreacyjnym, sportowym, turystycznym bądź tanecznym.

Nowa podstawa programowa jako dokument sformułowany w języku wymagań, nie pozbawiając nauczycieli możliwości autorskiego różnicowania osiągnięć uczniów, definiuje wspólny dla wychowania fizycznego standard odwołujący się do wartości i czynności z zakresu kultury fizycznej, który musi być uwzględniony w każdym programie wychowania fizycznego.

Nauczyciel wychowania fizycznego, wybierając program nauczania, ma prawo poszerzania treści kształcenia, uwzględniając możliwości, potrzeby i zainteresowania uczniów, a także lokalne tradycje w dziedzinie wychowania fizycznego.

Oprócz uczestnictwa w aktywności fizycznej, uczeń powinien w czasie zajęć również pełnić rolę inicjatora i organizatora ćwiczeń, zabaw i gier ruchowych. Każdy uczeń powinien co najmniej raz w roku samodzielnie poprowadzić rozgrzewkę według ustalonego toku i po konsultacjach z nauczycielem.

Uczeń powinien nauczyć się również dokonywania samooceny sprawności fizycznej, dlatego w czasie zajęć należy stwarzać atmosferę sprzyjającą rzetelności samooceny sprawności.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U.

Nr 83, poz. 562, z późn. zm.) stanowi, że ocenianiu podlegają osiągnięcia edukacyjne ucznia oraz zachowanie ucznia.

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej, określonej w odrębnych przepisach, i realizowanych w szkole programów nauczania uwzględniających tę podstawę.

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych i zachowania ucznia odbywa się w ramach oceniania wewnątrzszkolnego, które ma na celu:

- 1) informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz o postępach w tym zakresie;
- 2) udzielanie uczniowi pomocy w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju;
- 3) motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu;
- 4) dostarczenie rodzicom i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce, zachowaniu oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia;
- 5) umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Ponadto ocenianie wewnątrzszkolne obejmuje formułowanie przez nauczycieli wymagań edukacyjnych niezbędnych do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych, ocenianie bieżące i ustalanie śródrocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz śródrocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania, według skali i w formach przyjętych w danej szkole

Szczegółowe warunki i sposób oceniania wewnątrzszkolnego określa statut szkoły, z uwzględnieniem przepisów rozporządzenia.

Nauczyciele na początku każdego roku szkolnego informują uczniów oraz ich rodziców o wymaganiach edukacyjnych niezbędnych do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych, sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów, warunkach i trybie uzyskania wyższej niż przewidywana rocznej (semestralnej) oceny klasyfikacyjnej.

Oceny są jawne dla ucznia i jego rodziców, a ponadto na wniosek ucznia lub jego rodziców nauczyciel uzasadnia ustaloną ocenę w sposób określony w statucie szkoły.

Nauczyciel jest obowiązany, na podstawie opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, dostosować wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia.

Nauczyciel jest obowiązany indywidualizować pracę z uczniem na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych, odpowiednio do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia.

Zgodnie z § 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562, z późn. zm.) przy ustalaniu oceny z wychowania fizycznego należy w szczególności brać pod uwagę wysiłek wkładany przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć.

Dyrektor szkoły zwalnia ucznia z zajęć wychowania fizycznego na podstawie opinii o ograniczonych możliwościach uczestniczenia ucznia w tych zajęciach, wydanej przez lekarza, na czas określony w tej opinii.

Opinia lekarza stanowi, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2006 r. w sprawie rodzajów i zakresu dokumentacji medycznej w zakładach opieki zdrowotnej oraz sposobu jej przetwarzania (Dz. U. Nr 247, poz. 1819 z późn. zm.) część tzw. indywidualnej dokumentacji zewnętrznej. Dyrektorzy szkół mogą otrzymywać opinie lekarskie w sprawie przeciwwskazań do udziału uczniów w zajęciach wychowania fizycznego sporządzone w różny sposób, właściwy dla danego zakładu opieki zdrowotnej.

Jeżeli okres zwolnienia ucznia z zajęć wychowania fizycznego uniemożliwia ustalenie śródrocznej lub rocznej oceny klasyfikacyjnej, w dokumentacji przebiegu nauczania zamiast oceny klasyfikacyjnej wpisuje się „zwolniony” albo „zwolniona”.

Przeprowadzone w roku szkolnym 2009/2010 monitorowanie realizacji zajęć wychowania fizycznego obejmowało m.in. statystykę zwolnień uczniów z zajęć wychowania fizycznego. Uzyskane wyniki wskazują na zależność między wiekiem, a liczbą uczniów zwolnionych z zajęć wychowania fizycznego. W roku szkolnym 2009/2010 procent uczniów zwolnionych z zajęć wychowania fizycznego wynosił odpowiednio: w szkołach podstawowych – 7,52%, w gimnazjach 19, 38% oraz w szkołach ponadgimnazjalnych 23,97%

Wniosek Najwyższej Izby Kontroli, iż spadek liczby uczniów aktywnie uczestniczących w zajęciach wychowania fizycznego spowodowany jest w szczególności nietrafnie dobranymi programami nauczania, stosowaniem mało atrakcyjnych form prowadzenia zajęć, wadliwym systemem oceniania, a także nieodpowiednią infrastrukturą sportową jest nieuprawniony.

Ustalenie przyczyny wzrostu zwolnień wymaga bardziej szczegółowych badań, w tym badań wieloletnich dotyczących stanu kondycji zdrowotnej dzieci i młodzieży.

Ponadto uprzejmie informuję, że dane z Systemu Informacji Oświatowej wskazują, iż większość szkół posiada wystarczającą infrastrukturę sportową. Szkoły, które mają braki w tym zakresie, mogą korzystać z obiektów sportowych będących w dyspozycji jednostek samorządu terytorialnego, zaś szkoły wchodzące w skład zespołu szkół korzystają ze wspólnej bazy sportowej.

Dane statystyczne z dwóch kolejnych lat szkolnych dotyczące infrastruktury sportowej świadczą o tym, że szkoły dysponują stałą liczbą pomieszczeń do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego. Odnotowano wzrost liczby sal gimnastycznych, boisk do koszykówki i boisk do piłki nożnej.

Dnia 9 sierpnia br., Minister Edukacji Narodowej w porozumieniu z Ministrem Sportu i Turystyki podpisała rozporządzenie *w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego*.

W obowiązującym stanie prawnym minister właściwy do spraw oświaty i wychowania został upoważniony do uregulowania form realizacji wszystkich obowiązkowych godzin zajęć wychowania fizycznego, w wymiarze określonym w art. 13a ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, a nie jak dotychczas - form realizacji dwóch godzin obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego. Zgodnie z powyższą regulacją, zajęcia wychowania fizycznego będą realizowane jako zajęcia klasowo-lekcyjne i zajęcia do wyboru przez uczniów. Ponadto regulacja określa warunki i sposób realizowania zajęć wychowania fizycznego.

Pojęcie „zajęcia klasowo-lekcyjne” oznacza, że uczniowie szkoły podzieleni są na grupy zwane „klasami” i odbywają zajęcia w formie „lekcji” zgodnie z tygodniowym planem nauczania. Podkreślić należy, że pojęcie „zajęcia klasowo-lekcyjne” oznacza formę prowadzenia zajęć (grupa uczniów zwana „klasą”

uczestniczy w „lekcji”), nie zaś miejsce prowadzenia tych zajęć. Zgodnie z zalecanymi warunkami i sposobem realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego z przedmiotu wychowanie fizyczne, zajęcia wychowania fizycznego nie mogą być prowadzone w sali lekcyjnej. Mogą być one realizowane jedynie w sali sportowej, gimnastycznej, na boisku szkolnym lub innym obiekcie sportowym, do którego szkoła ma dostęp.

Zajęcia do wyboru przez uczniów są tzw. alternatywnymi formami wychowania fizycznego i mogą być organizowane np. w grupie międzyklasowej jako kilkugodzinne zajęcia odbywające się poza szkołą.

Cechą charakteryzującą zajęcia do wyboru przez uczniów jest możliwość selekcji przez uczniów określonych zajęć, zgodnie z m.in. ich potrzebami zdrowotnymi i specyfiką ich zainteresowań sportowych, spośród oferty zaprezentowanej uczniom przez dyrektora szkoły. Ofertę takich zajęć przygotowuje dyrektor szkoły w porozumieniu z rodzicami i nauczycielami biorąc pod uwagę między innymi potrzeby i zainteresowania uczniów.

W celu umożliwienia szkołom dogodnej organizacji zajęć sportowych, sprawnościowo-zdrowotnych, tanecznych i aktywnej turystyki, dopuszczono możliwość łączenia tych form zajęć w okresie nie dłuższym niż 4 tygodnie. Rozwiązanie to pozwoli w większym niż dotychczas stopniu sprostać oczekiwaniom uczniów i zapewnić różnorodność zajęć.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 4 i art. 12 ust. 3 ustawy - Karta Nauczyciela odpowiednio:

- dyrektor szkoły jest odpowiedzialny za zorganizowanie pomocy nauczycielom w realizacji ich zadań i ich doskonalenia zawodowego;
- nauczyciel powinien podnosić swą wiedzę ogólną i zawodową, korzystając z prawa pierwszeństwa do uczestnictwa we wszystkich formach doskonalenia zawodowego na najwyższym poziomie. Organ sprawujący nadzór pedagogiczny może zobowiązać nauczyciela do podjęcia doskonalenia zawodowego w określonej formie.

Przepisy te jednak nie określają, w jakim czasie, w jakiej liczbie godzin i w jakich formach nauczyciele winni uczestniczyć w formach doskonalenia nauczycieli.

Uprzejmie informuję, że jednym z planowanych priorytetowych zadań Ministra Edukacji Narodowej w roku szkolnym 2011/2012 jest kontrolowanie zgodności organizacji zajęć wychowania fizycznego realizowanych w formie zajęć klasowo-lekcyjnych z *rozporządzeniem w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych*.

Z wyrazami szacunku

w/z MINISTRA
SEKRETARZ STANU

Krystyna Szumilas